

Тарасова К.І.

Одеський національний економічний університет, Україна

СУБ'ЄКТИВНА ТОЧКА ЗОРУ ПІДПРИЄМЦІВ

НА ПРОБЛЕМУ РИЗИКІВ

Характерним аспектом нинішнього соціально-економічного розвитку країн світу, який більшість вчених висувають на перше місце, є науково-технічний прогрес. Зважаючи на це та на інші особливості розвитку сучасного суспільства, дослідники й вчені характеризують його як «інформаційне суспільство», або називають «технотронна цивілізація». В середині 80-х років ХХ століття з'являється нова соціологічна теорія, автор якої німецький вчений Ульріх Бек, стверджує, що людство вступило у нову фазу свого розвитку, яку можна назвати «суспільство ризику» [1, с. 62].

Суспільство ризику – це постіндустріальна формація, яка відрізняється від індустріального суспільства низкою докорінних особливостей. Головна відмінність полягає в тому, що, коли для індустріального суспільства характерним був розподіл благ, то для суспільства ризику – розподіл загроз і зумовлений цим ризик.

Здійснення підприємництва в будь-якому його вигляді пов'язано з ризиком, який прийнято називати економічним, або підприємницьким. Зокрема, роль ризику в економічному житті суспільства визначається тим, що люди, які мають негативний досвід господарської діяльності в минулому, намагаються уникати подібних ситуацій в майбутньому. З розвитком товарно-грошових відносин вплив ризику поширився і на фінансову сферу економічного життя суспільства: вкладники, які втратили свої заощадження, і банкіри, які мали невдалий досвід інвестування, вживають заходів, спрямованих на зниження ймовірності настання втрат в майбутньому. Таким чином, ризик має безпосереднє відношення до економічного життя суспільства, а, отже, є всі підстави стверджувати, що ризик – категорія політекономічна.

На цей час проблеми об'єктивної оцінки та методи зниження ризику є досить добре розробленими, як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Тим не менш, саме тут є нереалізовані можливості вирішення основної політекономічної проблеми. Це обумовлено, перш за все, тим, що ризик, безумовно, враховується свідомістю кожного учасника економічних процесів в суспільстві. Крім того, безпосередньо суб'єктивною оцінкою ситуації ризику в цілому визначається поведінка кожного учасника: визначається ступінь економічної активності, вирішуються питання про вподобання тощо. Все це зумовлює необхідність ретельного розгляду економічною наукою питання про особливості суб'єктивного сприйняття ризику [2].

В залежності від внутрішньої схильності до ризику С.М. Ілляшенко, поділяє підприємців на нейтральних по відношенню до ризику, прихильників ризику та супротивників ризику [3, с. 20].

Нейтральною до ризику вважається людина, яка при даному очікуваному результаті байдужа до вибору між гарантованою та ризикованою альтернативою.

Схильною до ризику вважається людина, яка при даному очікуваному результаті надасть перевагу пов'язаній з ризиком альтернативі над безризиковою.

Супротивником ризику вважається людина, яка при даному очікуваному результаті надасть перевагу безризиковій альтернативі над ризиковою. М. Фентон-О'Кріві й Е. Соун, чию думку ми підтримуємо, вважають, що крім внутрішньої схильності до ризику, на дію підприємця впливає і відмінність у розумінні ризику, похибки сприйняття ризику, а також суб'єктивне сприйняття перемог та поразок [4, с. 36-40].

У фінансово-економічній літературі ризик зазвичай розглядається як поєднання очікуваної величини придбання або збитку та ймовірності очікуваного результату. Людське сприйняття ризику зовсім інше. Пол Словік і його колеги з University of Oregon припускають, що існують ще два важливих елементи ризику, які впливають на сприйняття підприємця: фактор

страху (наскільки підприємець боїться потенційного результату) та фактор контролю (ступінь володіння підприємцем ситуації) [4, с. 36]. Ризики, пов'язані і зі страхом, із відсутністю контролю, сприймаються як найсерйозніші.

Погрішності сприйняття – це систематичні викривлення сприйняття, які чинять сильний вплив на мислення суб'єкта. Одна з найбільш поширених помилок – це помилка, викликана різним рівнем доступності інформації: інформації, знайти або згадати яку легше, люди найчастіше надають найбільше значення.

Друга погрішність має назву «похибка підтвердження». Її суть полягає в тому, що більшість суб'єктів схильні приділяти більше уваги і приймати у розрахунок саме ті дані, які здатні підтвердити, а не спростувати гіпотезу суб'єкта.

Третьою важливою погрішністю є ілюзія контролю: існує багато даних на користь того, що в деяких обставинах суб'єкти систематично ведуть себе так, немовби вони могли б контролювати ситуацію там, де це неможливо і малоймовірно.

Один з головних компонентів ризику – те, як підприємець сприймає перемоги і поразки. Сприйняття господарюючим суб'єктом поточної ситуації як ситуації поразки або виграшу впливає на те, на скільки він прагне уникнути ризику. Основні дослідження у цьому напрямку представлені в теорії перспектив, яку розвинули Деніел Канеман і Амос Тверські [5-8]. Їх спостереження зводилися до того, що коли підприємці перебувають у ситуації виграшу, вони втрачають схильність до ризику, оскільки хочуть утримати свої надбаня. Коли вони зазнають збитків і ці збитки зростають, підприємці стають більш схильними до ризику, оскільки втрачати їм нічого.

Ця теорія має одне ускладнення – те, що суб'єкти сприймають як перемогу або як поразку, змінюється від випадку до випадку. Так, господарюючі суб'єкти, що зазнали збитків, можуть вести себе як в ситуації

виграшу, якщо розмір збитків менше очікуваного. Подібні «точки відліку» змінюються з часом і зі зміною ринкових умов [4, с. 36].

Отже, сприйняття ризику є суб'єктивним та складним і на нього впливають багато факторів, які були розглянуті раніше. Під час прийняття рішення саме суб'єктивний погляд підприємця на проблему має першочерговий вплив.

В економіці вважається правилом, що більшість людей належать до супротивників ризику [3, с. 23]. Підприємці готові витратити певні кошти та пожертвувати частиною доходів, щоб знизити ризик, якому вони піддаються. Вони будуть йти на ризик тільки в тому випадку, якщо середній дохід буде виглядати досить привабливо. Люди, приймаючи дійсно важливі рішення, зазвичай, уникають ризику, а там, де ризику уникнути неможливо, їм необхідна відповідна компенсація, яка адекватно компенсує ризик (винагорода за ризик). Цю теорію підтверджує той факт, що для залучення працівників на роботи, пов'язані з підвищеним ризиком, необхідно платити більш високу заробітну платню.

Список використаних джерел:

1. Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. – К.: КНЕУ, 2000. – 292 с.
2. Роуз, Питер С. Банковский менеджмент / Питер С. Роуз. – М.: Дело, 1995. – 768 с.
3. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
4. Пикфорд Джеймс Управление рисками / Джеймс Пикфорд; [пер. с англ. О.Н. Матвеевой]. – М.: Вершина, 2004. – 352 с.
5. Tversky Amos. Prospect theory: An analysis of decision under risk / Amos Tversky, Daniel Kahneman // Econometrica. – 1979. – № 2. – P. 263–291.

6. Самотоєнкова О. В. Економічна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2010. – 182 с.
7. Підгорний А. З. Теорія статистики: навчальний посібник / А. З. Підгорний. – Одеса, 2001. – 140 с.
8. Ольвінська Ю. О. Проблеми розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні / Ю. О. Ольвінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2006. – Т. 1, № 4. – С. 202-204.